



'MY HOMETOWN'

BRUCE SPRINGSTEEN, CHRONIQUEUR VAN DE AMERIKAANSE STAD

Binnen de populaire muziek geldt Bruce Springsteen als een van de meest expliciete sociaal-geografische artiesten. Aan de hand van zijn omvangrijke oeuvre wordt het geleidelijke verval van de industriële Amerikaanse stad op aangrijpende wijze geïllustreerd.

In 1984 brengt Bruce Springsteen een bitterzoete ode aan de plaats waar hij opgroeide. Die ode, *'My Hometown'* was de afsluiting van *Born In The USA*, zijn commercieel gezien meest succesvolle album. De song begint nostalgisch met een herinnering van de ik-figuur aan zijn jeugd en hoe hij als achtjarige zittend op schoot bij zijn vader de auto (*"that big old Buick"*) mee mocht sturen door zijn thuisstad. De vader, blakend van lokale trots, zegt *"This is your hometown"*. Jaren later ziet de stad er heel anders uit. De winkels in de hoofdstraat staan leeg en de textiel fabriek heeft de deuren gesloten. De ik-figuur, dan 35 jaar (net zo oud als Springsteen zelf toen *Born In The USA* uitkwam) is inmiddels zelf vader geworden, ziet het desolate beeld aan en overweegt om zijn *hometown* te verlaten nu de economische bodem onder de stad is weggeslagen. *'My Hometown'* staat voor veel meer dan Freehold, New Jersey waar Springsteen (geboren in 1949) opgroeide. Het is emblematisch voor heel veel Amerikaanse steden waar processen van economische transformatie en met name de-industrialisering genadeloos hebben toegeslagen.

In de al meer dan vier decennia omspannende carrière van Springsteen zijn steden vaak het decor en regelmatig ook het centrale onderwerp van zijn songs geweest. Je zou zelfs kunnen zeggen dat hij daarmee het meest uitgesproken sociaalgeografisch is van de grote tekstdschrijvers in de popmuziek. Waar Leonard Cohen, Bob Dylan, Morrissey en Patti Smith doorgaans de innerlijke

landschappen van liefde en leed hebben verkend met slechts meer incidentele verwijzingen naar concrete stedelijke contexten, zien we bij Springsteen juist een verfijnde aandacht voor (Amerikaanse) steden als een rode draad door zijn grote oeuvre lopen. Die aandacht, zo zal ik hieronder aan de hand van zijn teksten illustreren, is in de loop der jaren verschoven van de stad als plaats om uit te gaan, meisjes te ontmoeten en te ontsnappen aan het gewone burgerlijke leven, naar de stad, en haar bewoners, als slachtoffers van de-industrialisering. Toen zijn biografie *Born To Run* in 2016 uitkwam, noemde de recensent van *The Economist* Springsteen met recht *"the bard of deindustrialisation"*.

Om iets te begrijpen van die veelomvattende transformatie van veel Amerikaanse steden kan men te rade gaan bij de vele academische studies die dit onderwerp uitdiepen. Maar men kan ook naar het werk van Springsteen luisteren, waarin levensechte personen worstelen met de teloorgang van het Fordistische productiesysteem. De kennis daarover ontleende Springsteen deels aan het leven van zijn vader (een klassieke *'blue collar'* fabrieksarbeider) en zijn eigen lange tochten door de Verenigde Staten (alleen of met de 'E Street Band'), maar ook aan boeken en films. De hoge mate van authenticiteit en zijn grote talent om in slechts een paar minuten een unieke situatie verfijnd te schetsen en die juist ook een universele strekking mee te geven, maken dat

de songs van Springsteen een bron van empathie, troost, hoop en inspiratie vormen.

Bruce Springsteen als onderwerp van studie

Dat werk van Springsteen is inmiddels zelf het onderwerp van uitgebreid academisch onderzoek. Het moet voor Springsteen, die zelf slechts *high school* heeft doorlopen, een vreemde gewaarwording zijn dat hij nu een hoofdrol speelt in een snel groeiend aantal wetenschappelijke tijdschriften en boeken. Maar de combinatie van enerzijds de omvang en de kwaliteit van dat werk en anderzijds zijn grote invloed en populariteit, met een verkoop van meer dan 65 miljoen geluidsdragers in de Verenigde Staten en 120 miljoen wereldwijd, maken zijn songs tot interessant onderzoeksmateriaal. Er zijn artikelen in *peer-reviewed journals*, monografieën, minstens één proefschrift en zelfs *Boss: The Biannual Online Journal of Springsteen Studies*, een periodiek dat verbonden is aan McGill University in Montreal.

Die beschouwingen richten zich bijvoorbeeld op de optredens van Springsteen en zijn bijzondere relatie met het publiek, maar er wordt vooral gekeken naar saillante aspecten uit zijn teksten die regelmatig terugkeren. Over de muziek zelf is - anders dan bijvoorbeeld in het geval van 'The Beatles' - veel minder geschreven. De academische literatuur richt zich vooral op hoe Springsteen in zijn teksten sociale klasse en de rol van ras en etniciteit behandelt, hoe hij masculiniteit projecteert en daarmee verbonden de rol van vrouwen beschrijft, en gaat in op zijn politieke engagement met onder meer het openlijk steunen van de kandidatuur van Barack Obama. Opvallend is het gebrek aan een geografisch perspectief in deze studies. Ik doe hieronder een bescheiden poging om een begin te maken die lacune te vullen. Hoe beschrijft Springsteen steden en stedelijkheid en welke veranderingen doen zich dienaangaande in zijn songteksten voor? Om deze vragen te beantwoorden heb ik de songteksten van zijn officieel uitgebrachte werk vanaf 1973 doorgelopen en die teksten geselecteerd waarin 'stad' of 'stedelijkheid' een belangrijke rol speelt. Een simpele, meer generieke verwijzing naar een stad (*'I'm going back to lucky town'*) zonder verdere verbijzondering is dan te weinig, maar een concrete, meer inhoudelijke verwijzing naar een plek in een stad (*'Streets Of Philadelphia'*), met daarbij een beschrijving van stadse scènes, is dan wel relevant. De aldus geselecteerde sleutelteksten worden chronologisch geanalyseerd, zodat de ontwikkelingen daarin zichtbaar kunnen worden gemaakt.

De stad is nu een plek om aan te ontsnappen – in een auto met een vriendin de highway op

De stad als decor

Al op zijn eerste officiële album, *Greetings From Asbury Park*, dat in 1973 uitkwam, is de stedelijke oriëntatie van Springsteen evident. Twee van de negen songtitels verwijzen expliciet naar een stadse context: *'Does This Bus Stop At 82nd Street?'* en (prachtige titel) *'It's Hard To Be A Saint In The City'*. Ook op zijn tweede album, *The Wild, The Innocent, And The E Street Shuffle*, eveneens uit 1973, zien we de stad al in de titels van de songs figureren: *'4th Of July, Asbury Park (Sandy)'*, *'Incident On 57th Street'* en *'New York Serenade'*. De teksten van deze songs hebben een meer, naar zijn eigen zeggen, impressionistisch karakter waarin observaties van mensen en situaties in assemblages bijeen worden gebracht, doorgaans vanuit het impliciete of expliciete perspectief van een jonge man op zoek

naar zijn eigen identiteit. Springsteen lijkt in die beginfase voor zijn teksten nog sterk beïnvloed te zijn door Bob Dylan uit diens *Blonde On Blonde* periode waarin teksten vooral lyrisch zijn met een snelle opeenvolging van soms obscure metaforen en woordcombinaties. Toch zien we hier al de aandacht voor stedelijkheid in de vorm van de grote diversiteit van de bevolking naar etniciteit (Latinos, zwarten), sociale klasse, kledingstijl en zeker ook gedrag in morele en wettelijke zin (*"pimps"*). We komen ook verwijzingen tegen naar straten, straathoeken en steden, naar concrete stedelijke artefacten (*"fire escape"*, stadstreinen) en naar wat we nu een 24-uurs economie zouden noemen. Deze eerste songs geven derhalve niet zozeer expliciete beschrijvingen van een stedelijk landschap, maar fungeren meer als een impliciet stedelijk decor waarin de hoofdpersoon al dwalend en observerend zijn weg probeert te vinden.

De doorbraak naar een groot publiek vond plaats in 1975 met het uitbrengen van het album *Born To Run*, dat muzikaal en qua teksten veel volwassener is dan de twee voorgangers. Springsteen zelf zei daarover: *"I left behind my adolescent definitions of love and freedom"*. Nog steeds is romantisch individualisme het dominante perspectief en zien we een bont gezelschap van personen de revue passeren met opnieuw aandacht voor de bebouwde stedelijke omgeving (*"They'll meet 'neath that giant Exxon sign, that brings this fair city light"*), maar nu is de toonzetting somberder. De hoofdpersoon in de titelsong, *'Backstreets'*, *'Meeting Across The River'* en *'Jungleland'* zijn zich veel meer bewust van de kloof tussen de Amerikaanse droom en de alledaagse realiteit die door het einde van de oorlog in Vietnam en de oliecrisis in een ander daglicht is komen te staan. De stad is nu een plek om aan te ontsnappen – in een auto met een vriendin de *highway* op. Waar naartoe lijkt niet echt belangrijk, als het maar weg is.

De stad en sociale klasse

Het daaropvolgende album met de evocatieve titel *Darkness On The Edge Of Town*, uitgebracht in 1978, vormt een evidente stijlbreuk voor wat betreft zijn songteksten. Springsteen wilde afstand nemen van het romantische escapisme en in plaats daarvan *"life in the close confines of the small towns I grew up in"* beschrijven met daarbij expliciete aandacht voor de rol van sociale klasse. Een song als *'Factory'* weet in drie coupletten het leven van een arbeider in een Fordistisch productiesysteem te vatten. Die sociale breuklijnen vallen in de titelsong ook samen met geografische patronen. De hoofdpersoon is aan lager wal geraakt en is gedwongen om aan de rafelrand van de stad zijn leven te leiden. Meer specifiek is de setting in *'Racing In The Street'* waarin de ik-figuur met zijn partner Sonny deelneemt aan (illegale) straatraces – meer uit wanhoop dan uit vrije wil. Ook daar lijkt de kans op sociale stijging vervlogen. Uiteindelijk zijn de teksten van de songs op *Darkness* al met al minder persoonsgebonden: zij geven een meer algemeen beeld van de beperkte vooruitzichten van de arbeidersklasse in de Verenigde Staten, zonder dat daar – ondanks de prachtige albumtitel – veel concrete stedelijkheid in voorkomt.

Het daaropvolgende album, *The River* (1980), is minder geografisch dan de voorgaande. Het merendeel zijn generieke love songs, maar ook op dit album komt de geograaf in Springsteen toch nog even boven. *'Out In The Street'* combineert de verdovende sleur van het leven van een fabrieksarbeider met de mogelijkheden die de stad biedt om uit te gaan. De titelsong biedt een heel ander beeld. Het combineert de begrenzingen van sociale klasse met een specifieke geografie:

*"I come from down in the valley
Where mister, when you're young
They bring you up to do like you're daddy done."*



We zien ook de-industrialisering de kop opsteken met de wanhoop van de hoofdpersoon als deze zijn baan verliest "on the account of the economy". In een andere sleutelsong, 'Independence Day', verlaten de mensen de stad – nu niet uit romantisch escapisme, maar uit bittere noodzaak.

Waar *The River* de energie van de zevenkoppige E Street Band liet zien, was het album *Nebraska* (1982) juist een exercitie in soberheid: Bruce Springsteen, alleen met zijn gitaar en mondharmonica, puttend uit de rijke traditie van de Amerikaanse folkmuziek. Dit album exploreert nog meer dan alle voorgaande de betekenis van sociale klasse of, preciezer, van de onderklasse. De hoofdpersonen zijn veelal mannen die hun baan verliezen en daarmee ook hun anker in het leven. Zij kiezen dan voor een heel ander soort escapisme dan in het eerdere werk van Springsteen: een crimineel bestaan. Die sociale daling en kwetsbaarheid wordt op *Nebraska* in songs als 'Atlantic City' en 'Johnny 99' in een concrete geografie geplaatst. De hoofdpersoon van 'Atlantic City' verliest zijn baan en heeft schulden "that no honest man can pay". In 'Johnny 99' wordt Ralph, de hoofdpersoon, ontslagen omdat de autofabriek in Mahwah sluit. Hij probeert ander werk te krijgen, maar is niet succesvol en zakt steeds verder weg tot in het deel van de stad 'waar je niet stopt voor een rood stoplicht'. Beide personen raken van het pad – in de geografische en sociale betekenis – en met hen vele anderen die ooit hechte gemeenschappen van arbeiders vormden.

De stad en de-industrialisatie

Born In The USA (1984) is zijn meest verkochte album. Wederom zien we hoe de-industrialisering mensen kan treffen. Zijn hoofdpersonen kijken terug op gelukkiger tijden en zijn op zoek naar hoe ze hun leven weer zin kunnen geven. In 'Downbound Train' zijn ontslag en relatiebreuk nauw met elkaar verbonden en eindigt de hoofdpersoon in de gevangenis. 'My Hometown' schetst, zoals eerder gezegd, in

minder dan vijf minuten de geschiedenis van een stad van bloei in de jaren vijftig, naar een stad van rassenrellen in de jaren zestig en diep verval in de jaren tachtig.

De stad is desolaat, de kerk is leeg en daarmee is ook de lokale gemeenschap kapot

Tunnel Of Love (1987), een zogeheten *break-up album*, *Lucky Town* en *Human Touch* (beide uit 1992) bevatten nauwelijks sociale geografie. De single 'Streets Of Philadelphia' (1993) was de titeltrack van een film over aids. De song beschrijft de existentiële angst en eenzaamheid van een aidspatiënt met Philadelphia als decor zonder in detail op de stad in te gaan.

Dat was wezenlijk anders met *The Ghost Of Tom Joad* uit 1995. Net als in *Nebraska* zijn de teksten gefocust op de vele soorten verliezers en *outcasts* die de Verenigde Staten in de jaren negentig (en daarna) bevolken. Illegalen, werklozen, zwervers, voormalige bajesklanten, veteranen, Mexicaanse drugshandelaren, smokkelaars en Vietnamese migranten. Vrijwel elke song behelst een subtiele sociaalgeografische schets door de hoofdpersonen in een concrete setting van een plaats. Daar was Springsteen zich zelf zeer van bewust. Om de songs te kunnen schrijven had hij feitelijk veldwerk gedaan: hij had, in zijn eigen woorden, "the geography of the thing" moeten verkennen om de wereld van de hoofdpersonen te leren kennen en hun keuzes te begrijpen. Meerdere songs verdienen

een nadere bespreking, maar ik beperk me tot één meesterwerk: 'Youngstown'. In een bestek van een paar minuten en vijf coupletten (plus vier refreinen) wordt de *Werdegang* van deze voormalige industriestad bezongen. Het begint met de ontdekking van ijzererts in 1803 en vervolgt dan met de lokale industriële revolutie en de rol die de fabrieken en de werkers van Youngstown hebben gespeeld bij het winnen van de burgeroorlog en vooral de Tweede Wereldoorlog. Van die fabrieken is inmiddels nog slechts "scrap and rubble" over en dat verval is allerminst beperkt gebleven tot Youngstown; ook in de Monongahela Valley, de Mesabi Range en de Appalachen is de ruggengraat van de lokale economie gebroken. 'Youngstown' is wellicht de meest uitgebreide en geïnformeerde beschrijving van de gevolgen van de-industrialisatie in de populaire muziek.

Na de *Ghost Of Tom Joad* valt er een gat van zeven jaar voordat weer een echt nieuw album van Springsteen verschijnt. In 2002 komt *The Rising* uit. Springsteen reflecteert op de terroristische aanslagen van 9/11 in het jaar daarvoor. 'Empty Sky' gebruikt de metafoor van de veranderde skyline van New York door het verdwijnen van de Twin Towers voor het gemis van de geliefde die lijkt te zijn omgekomen bij de aanslag. 'My City Of Ruins', net als 'My Hometown', het slotnummer van het album, leek op het eerste gezicht ook te zijn gewijd aan New York na 9/11, maar was eigenlijk opgedragen aan zijn "adopted hometown" van Asbury Park, New Jersey. De stad is desolaat, de kerk is leeg en daarmee is ook de lokale gemeenschap kapot: jonge mannen die op de hoek van de straat rondhangen als "scattered leaves", dichtgetimmerde ramen en lege straten. Een stad geruïneerd door tamelijk abstracte economische processen van de-industrialisering en globalisering. Springsteen gaf zelf aan dat hij hoopte dat zijn 'City Of Ruins' ook stem zou geven aan andere getroffen steden in de VS en daarbuiten.

De hoofdpersonen zijn veelal mannen die hun baan verliezen en daardoor ook hun anker in het leven

De stad als gemeenschap

Na *The Rising* is de aandacht voor de stad aanvankelijk meer sporadisch. Op *Devils And Dust* (2005) speelt de stad geen rol. Op het album *Magic* uit 2007 zien we wel een korte verwijzing naar het gevoel van gemeenschap dat een stad kan oproepen in 'Long Walk Home':

"My father said 'Son we're lucky in this town
It's a beautiful place to be born
It just wraps its arms around you"

Er valt zowaar zelfs een song met een hele zonnige kijk op de stad te beluisteren; het mooie 'Girls In Their Summer Clothes', met de voor Springsteen zo typerende aandacht voor kleding en straatbeelden. Het daaropvolgende album *Working On A Dream* (2009) bevat geen stadse beelden, of het zou 'Queen Of The Supermarket' moeten zijn. Net als in 'Girls In Their Summer Clothes' bezingt Springsteen daarin het genot van het aanschouwen van vrouwelijk schoon, ditmaal van de medewerkster die de boodschappen inpakt.

Wrecking Ball (2012), het album dat verscheen vier jaar na het uitbreken van de kredietcrisis, is zijn meest uitgesproken politieke

album. In 'We Take Care Of Own', 'Easy Money', en 'Wrecking Ball' stelt Springsteen niet alleen de gevolgen van de financiële crisis aan de kaak, maar neemt hij ook onomwonden stelling tegen wie in zijn ogen de verantwoordelijken – met name de financiële elite - van die crisis zijn. De link met stedelijk verval wordt direct gelegd in 'Death To My Hometown':

"The marauders raided in the dark
And brought death to my hometown
They brought death to my hometown
They destroyed our families, factories
And they took our homes"

Bruce Springsteen: een geëngageerd sociaal geograaf

Met 'Death To My Hometown' uit 2012 is de cirkel met 'My Hometown' uit 1984 rond. De situatie in veel Amerikaanse steden is in die bijna dertig jaar verder achteruit gegaan en de opkomst van rechts populisme is hier niet los van te zien. Springsteen begon met de stad als rijkgeschakeerd decor waarin hij als jonge man zijn weg probeerde te vinden. Met 'Darkness On The Edge Of Town' wil Springsteen bewust een andere kant van de stad laten zien met mensen die verstrikt raken in een web van sociale problemen met daaraan gekoppeld duidelijke ruimtelijke patronen. Die sociale problemen krijgen steeds scherpere contouren als de de-industrialisering verder doorzet in het voormalige Fordistische hartland van de Verenigde Staten. Hieraan ontsnappen wordt steeds moeilijker voor de slachtoffers van deze transformatie. Bruce Springsteen weet de hopeloosheid die dit met zich meebrengt voor lokale gemeenschappen en steden aangrijpend te verwoorden met 'Youngstown' als een uniek hoogtepunt.

Met het ingaan van de 21ste eeuw is er geen verbetering opgetreden. Integendeel, de-industrialisering zet door en de crisis van 2008 slaat hard toe. De plekken in New Jersey die veel voor Springsteen en zijn creativiteit betekend hebben, zakken nog verder weg. Een pijnlijk gevoel van nostalgie overheerst, als zijn *hometown* verlaten en dichtgetimmerd raakt. Bruce Springsteen heeft dat verval voor veel Amerikanen tastbaar gemaakt.

Literatuurselectie

- Clark, S. (2017) "This American Skin": Bruce Springsteen and the complexity of American identity (Doctoral dissertation, Murdoch University).
Coles, R. (2003) Bruce Springsteen's America; The People Listening, A Poet Singing. New York: Random House.
Garman, B. (1996) The ghost of history: Bruce Springsteen, Woody Guthrie, and the hurt song. *Popular Music & Society*, 20(2), pp. 69-120.
Springsteen, B. (1998/2005) Songs. New York: Avon Books.
Springsteen, B. (2016) Born to Run. London/New York: Simon Schuster.

Robert Kloosterman (R.C.Kloosterman@uva.nl) is hoogleraar Economische Geografie aan de Universiteit van Amsterdam. Zijn onderzoek richt zich op sociale, economische en culturele veranderingsprocessen binnen stedelijke economieën. Hij is de lead partner van het Horizon 2020 project Creative Industries Cultural Economy Production Network (CICERONE).